

Δεκαπενταύγουστος στα Δωδεκάνησα: Έθιμα και παραδόσεις που ενώνουν τα νησιά

/ [Παράδοση](#)

Από τα μεγάλα προσκυνήματα και τα παραδοσιακά γλέντια στις πλατείες των χωριών, η γιορτή της Παναγίας παραμένει βαθιά δεμένη με τη ζωή, τη μνήμη και την ταυτότητα των Δωδεκανησίων.

Ο Δεκαπενταύγουστος στα Δωδεκάνησα δεν είναι απλώς μία μεγάλη θρησκευτική γιορτή. Είναι αντάμωμα, επιστροφή στον τόπο καταγωγής από όλες τις χώρες του κόσμου όπου υπάρχουν ξενιτεμένοι Δωδεκανήσιοι, είναι προσκύνημα, μουσική και χορός. Είναι η εποχή που χωριά και μικρά νησιά γεμίζουν ξανά κόσμο και οι πλατείες ζωντανεύουν μέσα από πανηγύρια που διατηρούν στοιχεία μιας παράδοσης πολλών γενεών.

Από τη Ρόδο και την Κάρπαθο μέχρι την Κάσο, τη Σύμη, την Τήλο, τη Χάλκη, τη Νίσυρο, την Κω, την Κάλυμνο, τη Λέρο, την Αστυπάλαια και την Πάτμο, η Κοίμηση της Θεοτόκου κατέχει ξεχωριστή θέση στη θρησκευτική και κοινωνική ζωή.

Κάθε νησί έχει τη δική του έκφραση. Αλλά σχεδόν παντού συναντά κανείς κοινά στοιχεία: την προετοιμασία της εκκλησίας, τον εσπερινό, τη Θεία Λειτουργία, την προσφορά φαγητού, τα τοπικά όργανα, τους χορούς και, κυρίως, τη συμμετοχή ολόκληρης της κοινότητας.

Τα πανηγύρια και η σημασία τους στις τοπικές κοινωνίες

Για τις παλαιότερες κοινωνίες των νησιών, το πανηγύρι είχε πολύ μεγαλύτερη σημασία από μια απλή ευκαιρία διασκέδασης.

Ήταν μία από τις σημαντικότερες στιγμές κοινωνικής συνεύρεσης. Οικογένειες συναντιούνταν, συγγενείς επέστρεφαν από μακριά, νέοι γνωρίζονταν και ολόκληρο το χωριό συμμετείχε στην προετοιμασία.

Σε εποχές κατά τις οποίες οι μετακινήσεις μεταξύ χωριών και νησιών ήταν δυσκολότερες, τα μεγάλα θρησκευτικά πανηγύρια λειτουργούσαν ως σημεία αναφοράς για την κοινωνική ζωή του τόπου.

Αυτός ο χαρακτήρας δεν έχει χαθεί εντελώς. Ακόμη και σήμερα, ο Αύγουστος είναι ο μήνας της επιστροφής για χιλιάδες Δωδεκανήσιους που ζουν στην Αθήνα, σε άλλες περιοχές της Ελλάδας ή στο εξωτερικό. Για πολλούς, το πανηγύρι της Παναγίας είναι η ημερομηνία γύρω από την οποία οργανώνεται η επιστροφή στο χωριό και η συνάντηση με συγγενείς και φίλους.

Η ιδιαίτερη θέση που έχει η Παναγία στη λαϊκή θρησκευτικότητα των νησιών αποτυπώνεται και στον μεγάλο αριθμό εκκλησιών, μοναστηριών και ξωκλησιών που είναι αφιερωμένα στη χάρη της.

Στα Δωδεκάνησα, όπως και σε μεγάλο μέρος του Αιγαίου, η σχέση των κατοίκων με την Παναγία συνδέθηκε επί αιώνες με την οικογένεια, τη θάλασσα, την ξενιτιά και την προσδοκία της επιστροφής.

Τάματα, προσκυνήματα και οικογενειακές παραδόσεις περνούσαν από γενιά σε γενιά. Πολλές οικογένειες εξακολουθούν να επισκέπτονται κάθε χρόνο την ίδια εκκλησία, συνεχίζοντας μία συνήθεια που ξεκίνησε από τους γονείς ή τους παππούδες τους.

Ρόδος: Η Παναγία στα χωριά του νησιού

Στη Ρόδο ο Δεκαπενταύγουστος αποτελεί παραδοσιακά μία από τις σημαντικότερες ημέρες του καλοκαιριού.

Εκκλησίες και μοναστήρια αφιερωμένα στην Παναγία γίνονται επίκεντρο θρησκευτικών εκδηλώσεων, με κυρίαρχο τον εορτασμό της Παναγίας της Κρεμαστής, του μεγαλύτερου θρησκευτικού πανηγυριού της Ρόδου ίσως, ενώ σε πολλά χωριά η θρησκευτική τελετή συνοδεύεται από το παραδοσιακό πανηγύρι.

Οι αυλές των εκκλησιών και οι πλατείες μετατρέπονται σε χώρους συνάντησης. Η μουσική, οι τοπικοί χοροί, το φαγητό και το κρασί συμπληρώνουν το θρησκευτικό μέρος της γιορτής και δημιουργούν το γνώριμο σκηνικό του ροδίτικου πανηγυριού.

Κάρπαθος: Η παράδοση ως ζωντανή συνέχεια

Ξεχωριστή θέση στην πολιτιστική παράδοση των Δωδεκανήσων κατέχει η Κάρπαθος, όπου πολλά έθιμα, μουσικές και χοροί διατηρούν έναν ιδιαίτερα έντονο τοπικό χαρακτήρα.

Τα πανηγύρια εξακολουθούν να αποτελούν ουσιαστικό κομμάτι της κοινωνικής ζωής και όχι απλώς μια αναπαράσταση του παρελθόντος.

Η λύρα και το λαούτο, τα τραγούδια, οι αυτοσχέδιες μαντινάδες και οι παραδοσιακοί χοροί δημιουργούν μια τελετουργία στην οποία συμμετέχουν διαφορετικές γενιές. Ιδιαίτερα στα χωριά που έχουν διατηρήσει ισχυρούς δεσμούς με την παράδοση, το πανηγύρι λειτουργεί σαν ζωντανός σύνδεσμος ανάμεσα στο χθες και το σήμερα.

Κάσος: Γλέντι με βαθιές ρίζες

Ανάλογη είναι η εικόνα και στην Κάσο, ένα νησί με ιδιαίτερα ισχυρή μουσική και γαστρονομική παράδοση.

Τα κασιώτικα γλέντια χαρακτηρίζονται από τη συμμετοχή της κοινότητας, τα παραδοσιακά όργανα και τα τραγούδια που μεταδίδονται από γενιά σε γενιά.

Το τραπέζι αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της γιορτής. Άλλωστε, στα περισσότερα Δωδεκάνησα το πανηγύρι δεν νοείται χωρίς την προσφορά φαγητού και χωρίς τη συλλογική προετοιμασία του.

Στην Κάλυμνο, την Κω και τη Λέρο, όπως και στα μικρότερα νησιά του συμπλέγματος, ο Δεκαπενταύγουστος εξακολουθεί να συγκεντρώνει κατοίκους, επισκέπτες και απόδημους γύρω από εκκλησίες και μοναστήρια.

Στη Νίσυρο, την Τήλο, τη Χάλκη, τη Σύμη και την Αστυπάλαια, η τοπική προσδίδει συχνά στα πανηγύρια έναν ακόμη πιο έντονο χαρακτήρα κοινότητας: ντόπιοι και

επισκέπτες βρίσκονται στο ίδιο τραπέζι και συμμετέχουν στην ίδια γιορτή.

Μιλώντας στο ΑΠΕ – ΜΠΕ ο δήμαρχος Νισύρου κ. Χριστοφής Κορωναίος, αναφέρθηκε στο έθιμο της «Κούππας» που γίνεται στο νησί: «Το έθιμο αποτελεί ξεχωριστή θέση στην παράδοση της Νισύρου καθώς πρόκειται για έναν ιδιαίτερο χορό που συνδυάζει το θρησκευτικό συναίσθημα με τη διασκέδαση και την προσφορά προς την Παναγία Σπηλιανή».

Το βράδυ του Δεκαπενταύγουστου, στο Μανδράκι, οι κάτοικοι συγκεντρώνονται στο χοροστάσι και το γλέντι αρχίζει με την «κούππα». Μια γυναίκα παίρνει το μπροσάρι του χορού, ενώ ο άνδρας που την επιλέγει ρίχνει τον οβολό του στην ειδική κούππα που εκείνη κρατά. Με αυτόν τον τρόπο, το έθιμο λειτουργούσε επί δεκαετίες όχι μόνο ως έκφραση τιμής, αγάπης και κοινωνικής αναγνώρισης, αλλά και ως μέσο οικονομικής ενίσχυσης της Μονής.

Στα παλαιότερα χρόνια, μάλιστα, η Παναγία Σπηλιανή είχε καθοριστικό ρόλο στην κοινωνική και οικονομική ζωή του νησιού, ακόμη και στη λειτουργία των σχολείων, γεγονός που καθιστούσε ιδιαίτερα σημαντική τη συγκέντρωση χρημάτων μέσω του εθίμου. Η «κούππα» παραμένει μέχρι σήμερα ένα από τα πιο χαρακτηριστικά έθιμα της Νισύρου, συνδέοντας την πίστη με τη μνήμη, την οικογένεια, τον έρωτα και τη συλλογική προσφορά. Ένα έθιμο που, όπως επισημαίνει και ο δήμαρχος Νισύρου, «εξακολουθεί να τηρείται με ξεχωριστή ευλάβεια και αποτελεί πολύτιμο κομμάτι της πολιτιστικής ταυτότητας του νησιού».

Η προετοιμασία και η προσφορά του φαγητού

Στα παραδοσιακά πανηγύρια το φαγητό δεν αποτελεί απλώς συνοδευτικό του γλεντιού. Η προετοιμασία και η προσφορά του έχουν κοινωνική σημασία.

Κάτοικοι και εθελοντές εργάζονται πολλές φορές από την προηγούμενη ημέρα για την προετοιμασία των εδεσμάτων. Μεγάλα καζάνια, τοπικές συνταγές και προϊόντα του τόπου γίνονται μέρος μιας συλλογικής διαδικασίας.

Οι συνταγές διαφέρουν από νησί σε νησί, όπως διαφορετικοί είναι οι χοροί, οι μουσικές και ο τρόπος οργάνωσης κάθε πανηγυριού. Το κοινό στοιχείο, όμως, παραμένει το μοίρασμα.

Από τη λύρα και το λαούτο μέχρι το ξημέρωμα

Η μουσική αποτελεί έναν από τους ισχυρότερους φορείς της δωδεκανησιακής παράδοσης. Λύρα, λαούτο και άλλα όργανα, ανάλογα με το νησί, συνοδεύουν

τραγούδια και χορούς που έχουν περάσει από γενιά σε γενιά.

Στα αυθεντικά πανηγύρια ο χορός δεν αποτελεί θέαμα για τους επισκέπτες. Είναι συμμετοχή. Οι μεγαλύτεροι μεταφέρουν στους νεότερους βήματα, τραγούδια και έναν ολόκληρο τρόπο συμπεριφοράς μέσα στο γλέντι.

Και όταν το πανηγύρι κρατά μέχρι τις πρώτες πρωινές ώρες, επαναλαμβάνεται μια εικόνα που συναντάται στα νησιά του Αιγαίου εδώ και πολλές δεκαετίες.

Τα πανηγύρια των Δωδεκανήσων έχουν αναπόφευκτα αλλάξει. Ο τουρισμός, οι σύγχρονες μορφές διασκέδασης και οι διαφορετικοί ρυθμοί ζωής έχουν επηρεάσει τον τρόπο διοργάνωσής τους.

Ωστόσο, πίσω από τα μεγάφωνα, τα φώτα και τα πολυπληθέστερα καλοκαιρινά γλέντια παραμένει ένας πολύ παλιότερος πυρήνας: η ανάγκη της κοινότητας να συναντηθεί. Γι' αυτό και ο Δεκαπενταύγουστος στα Δωδεκάνησα εξακολουθεί να είναι κάτι περισσότερο από μία ημερομηνία στο εορτολόγιο.

Είναι η επιστροφή του ξενιτεμένου, το άναμμα του κεριού στο εκκλησάκι, το οικογενειακό τραπέζι, η μουσική στην πλατεία, ο πρώτος χορός και το γλέντι που μπορεί να φτάσει μέχρι το ξημέρωμα. Είναι, τελικά, μία από εκείνες τις στιγμές του χρόνου κατά τις οποίες τα νησιά θυμούνται, μέσα από τους ανθρώπους τους, ποια είναι.

Πηγή: ΑΠΕ – ΜΠΕ